

ZAMONAVIY ADABIYOTDA NAZAR ESHONQUL HIKOYALARI TAHLILI

Uljaboyeva Sarvinoz Ibragim qizi,

UZJOKU 1-kurs talabasi

sarvinozibragimova744@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada biz bugungi kundagi yozuvchi Nazar Eshonqul hikoyalardagi Bayna momo, Zamon otboqar, rassom chol, takaba yigit obrazlari tahlili qilindi. Yozuvchi asarlari boshqa yozuvchilarning asarlari bilan qiyoslanib ko'rsatildi. Bunda yozuvchining "Shamolni tutib bo'lmaydi", "Maymun yetaklagan odam" hikoyalari asos qilib olindi.

Kalit so'zlar: Obraz, sujet, badiiyat, hikoya, harakter, ekspozitsiya.

Mustaqilik davri adabiyotining yirik namoyondalaridan biri bo'lgan Nazar Eshonqul yangi davr o'zbek hikoya yozuvchiligida chinakam yetuk yozuvchi va yangi uslub yaratgan ijodkor sanaladi. Yozuvchi asarlaridagi sirlik, qahramonlar tasviri hamda asarlar boshlanmasi ham o'ziga xoslikdan nishondir. Bugungi kunda Nazar Eshonqul o'zbek hikoyachiligini yangi bosqichga olib chiqqan shaxslardan biri desak aslo adashmagan bo'lamiz. Shu sababdan yozuvchi ijodini yangicha uslubda o'rganish ayni muddaodir. "Shamolni tutib bo'lmaydi" hikoyasida yozuvchi juda ham mohirona ochib bergan hamda asar sujeti yaxshi tuzilgan bo'lib yozuvchi ekspozitsiya bermasdan to'g'ridan-to'g'ri tugundan boshlagan. Bu asardagi milliylik ham insonni o'ziga tortmasdan qolmaydi. Nazar Eshonqul Bayna momo obrazi orqali o'zbek ayolining sof muhabbatini, sadoqatini hamda sadoqatning eng oliy namunasini ko'rsatib beradi. Bayna momo bir umr erining, farzandining xotirasiga hurmat bilan yashaydi, ularni e'zozlaydi hamda bir umr unutmaydi. Bayna momo xuddi "qishloqdagilar ko'rsin degandek, bu uyning erkagi va

oriyati hali o'lmagan deya aytayotgandek, erining va o'g'lining polvolnik yaktaklarini har oyning oxirida hammaning ko'zi tashlanib turadigan uyning shappatgayiga osib qo'yardi''. Bu orqali yozuvchi Bayna momoning naqadar sadoqatli ayol ekanini ko'rsatadi. Bu hikoyada yozuvchi asar qahramoni Bayna momoning uzoq davom etgan fojeasi, motamsarosi, ayni paytdagi hayot yo'lini o'ziga xos ohangda hikoya qiladi. Bayna momo qismati bilan bog'liq voqealar, u bilan qishloq aholisi, olomon orasidagi ziddiyat, hattoki hikoyadagi eng jiddiy to'qnashuvlar Bayna momoning eri va o'g'lining qotili Zamon otboqardan qasos olishi, uni chavaqlab, barmoqlarini kesib olib, uni to o'lgunicha o'zining sandig'ida saqlab kelishi voqeasi sahna ortida yuz beradi. Bu mudxish voqeani yozuvchi imo-ishoralar, detallar orqali ifodalaydi. Fikrimcha, bunday mudxish jinoyat o'zbek ayoli tomonidan sodir etilishi biroz xunuk eshitiladi. Bizning mamlakatda hamda islom dinida ayollarni bunday jinoyatni sodir etishi, ayol kishiga nozik xilqat sifatida qaraladi. Shuning uchun ham Bayna momo tomonidan Zamon otboqarning ayanchli o'ldirilishi va barmoqlarining kesib olinishi ham o'zbek ayolining shavqatsiz tarzda tasvirlanganing dalilidir. Ammo yozuvchi Bayna momo obraziga bunday nigon bilan qaragan va u o'zgacha nigohga ega ekanligini ham ko'rsatadi. Nima uchun yozuvchi asarga "Shamolni tutib bo'lmaydi" deya sarlavha qo'yganligiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, shamol- vaqt, o'tgan umr, qasos va nafrat, erkinlik va bo'ysinmaslik ramzlari sanaladi. Yana boshqa tarafdin olsak shamol so'zi bilan Bayna momoning tuyg'ulari ifodalanganligini ko'rish mumkin. Bu nafrat tuyg'usi. Zamon otboqar Rayim polvon hamda o'g'lini uydan chiqayotganda Bayna momoning ko'z oldida otib tashlagani hamda shu vaqtdan boshlab uzoq yillar davomida Bayna momo nafratini saqlab yuradi va shamol so'zi orqali ifodalaydi. Nega aynan Zamonqul farzandlariga to'y qilayotganda o'ldirildi chunki Rayim polvonning o'g'lini otib o'ldirganiga javoban sifatida ko'rish mumkin. Har kim ekanini o'radi deganidek, Zamonqul ham xuddi Bayna momo singari farzandlarining orzu -havaslarini

ko'rolmasdan o'tib ketdi. Shu bilan birgalikda yozuvchi o'quvchi kitobxoning ham qasosoni olib berdi deya aytolamiz. Lekin Bayna momo ko'nglidagi nafrat tuyg'usi aslo o'chmaydi.

Yozuvchining keyingi "Maymun yetklagan odam" hikoyasi ham to'g'ri tugun bilan boshlanadi. Bu hikoyada ham bir rassom cholning butun umrlik hayoti ayamchli ravishda ochib beriladi. Chol rassom bo'lib, u hayoti davomida turli rasmlar chizib keladi va bir kuni bir talaba yigit uning chizgan rasmlariga diqqat bilan e'tibor beradi va rasmda nima tasvirlanganini tushinadi ammo bir suratni umuman tushunmaydi va choldan so'ramoqchi bo'ladi lekin so'rashga botinolmaydi. Bu suratda bir yosh, baquvvat odam o'rmondan maymunni olib chiqayotganligi tasvirlanadi. Shundan so'ng uzoq vaqt o'tadi va talaba yigit kelganida uyning egasi cholni vafot etganini aytadi va cholning hayoti haqida qisqacha gapiradi. Uning bir o'g'li borligini u otasidan umuman xabar olmasligini, ichlilikka berilganligini hamda natijada qimorga aralashib qolganini ham aytadi. Shunda yigit cholning suratlarini qayerda ekanligini so'raydi va ayol ularni xonaning bir chetiga olib ustiga mato yopib qo'yganligini aytadi. Yigit kirib suratlarini ochsa, suratda endi qari odamni maymun yetaklab olib chiqayotganini ko'rdi va hayron qoldi u biroz tushunmadi va oxirida tushundi. Bu hikoya haqida yozuvchi "odam o'z umrining rassomi, har kim qanday yashasa, shunday surat chizadi, kunlarni, umrini, umrining fasllarini chizadi" deya aytgan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Nazar Eshonqul hikoyalarida ko'proq obrazlarning ichki dunyosi tahlil qilingan. Yozuvchi o'zi yaratgan obrazlarni ichki harakatiga oid sujet asosida tasvirlaydi. Yana shuki, yozuvchi hikoyalarida g'arb adabiyotining nafasini ham sezish mumkin. Xususan, Kafka, Kamyu, Folkner kabi yozuvchilarining ta'siri borligini ham aytish kerak. Umuman olganda, yozuvchi ijodi insonni o'ylantiradi va chuqur fikrlashga o'rgatadi, o'ychan odamlar hayotini ko'rsatib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdulla Qodiriy.(2012).Anor.Toshkent.G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyoti-matbaa uyi.
2. Matyoqubov,S.(2012).Nazar Eshonqul hikoyalarida ijodiy individuallik.Toshkent:O‘zbek tili va adabiyoti.
3. Nazar Eshonqul.(2005).Shamolni tutib bo‘lmaydi.Qissa va hikoyalar.Toshkent.
4. Nazar Eshonqul(2005).Maymun yetaklagan odam. Qissa va hikoyalar. Toshkent.